

Adam Derc, Jowita Maćkowiak*

DELIMITACJA POZNAŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO. OD POMYSŁU DO PLANU**

Zarys treści. W artykule przedstawiono autorską metodę delimitacji Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego oraz zarys projektu planu zagospodarowania przestrzennego tego obszaru. Scharakteryzowano przyjęte założenia oraz kryteria delimitacji. Wyznaczenia granic POM dokonano zarówno w ujęciu statystycznym jak i funkcjonalnym. Sporządzony projekt planu POM potwierdził przyjęte przez autorów założenie, że dla potrzeb planu zagospodarowania przestrzennego ważne jest zastosowanie takiej metody delimitacji, która pozwoli w sposób całościowy ująć, zarówno obecne, jak i przyszłe, struktury funkcjonalne i przestrzenne.

Słowa kluczowe: delimitacja, obszar metropolitalny, Poznański Obszar Metropolitalny, planowanie przestrzenne, planowanie regionalne.

Klasyfikacja JEL: R58.

WSTĘP

W dobie globalizacji metropolie są kluczowymi ośrodkami rozwoju gospodarczego, technologicznego i kulturalnego. Odgrywają one główną rolę w rozwoju społeczeństwa informacyjnego, gospodarki opartej na wiedzy oraz usług wyższego rzędu. Skutkiem istnienia metropolii jest postępująca metropolizacja i urbanizacja otaczającego ją obszaru (Markowski, Marszał, 2006). Przebieg tych procesów, z uwagi na ich konsekwencje dla stanu przestrzeni otaczającej miasto metropolitalne, jest jednym z najważniejszych uwarunkowań dla prawidłowej gospodarki przestrzennej. Planowanie przestrzenne w obszarach metropolitalnych jest więc wyzwaniem, przed którym stoi lub w najbliższej przyszłości stanie większość regionów Europy.

Po raz pierwszy w Polsce w przepisach prawa dotyczących planowania przestrzennego zagadnienie obszarów metropolitalnych pojawiło się w Ustawie

---

* Adres do korespondencji: Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu, al. Niepodległości 18, 61-713 Poznań, e-mail: sekretariat@wbpp.poznan.pl.

** Praca finansowana przez Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego w Poznaniu.

o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.¹ Obszar metropolitalny, zgodnie z ustawą, to obszar wielkiego miasta i funkcjonalnie z nim powiązanego bezpośredniego otoczenia, którego granice zostaną określone w koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK). Dla obszaru metropolitalnego sporządza się plan zagospodarowania obszaru metropolitalnego jako część planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

1. DELIMITACJA POZNAŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO

W Wielkopolsce prace nad delimitacją Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego podjęto w 2006 r. – co wiązało się z przystąpieniem do zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego. Okres ten pokrywał się z zaawansowanymi pracami nad przygotowaniem nowej KPZK. Dokument ten został przyjęty przez Radę Ministrów dopiero 13 grudnia 2011 r.²

Delimitacja Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego, przygotowana przez zespół Wielkopolskiego Biura Planowania Przestrzennego w Poznaniu, została przeprowadzona w oparciu o założenia, które uznano z punktu widzenia zastosowania efektu w planowaniu przestrzennym za niezbędne. Wyznaczając granice obszaru metropolitalnego, założono, że:

- podstawową jednostkę terytorialną poddaną analizie była gmina, będąca najmniejszą jednostką statystyczną NTS 5,
- analizie zostały poddane wszystkie gminy z powiatu poznańskiego oraz wszystkie gminy z 10 powiatów otaczających go, w sumie 76 gmin; założono, na podstawie wcześniejszych badań i opracowań, że obszar metropolitalny będzie zawierał się wewnątrz badanego obszaru 11 powiatów, a tym samym będzie możliwa pełna delimitacja typu *ex post*,
- granice obszaru metropolitalnego muszą być ciągłe i oparte o granice gmin.

W celu zdelimitowania obszaru spójnego terytorialnie przyjęto cztery zasady metodologiczne: bezpośredniego sąsiedztwa, ciągłości, zwartości i rozłączności. Był to warunek niezbędny do ustalenia obszaru, który ze względu na specyficzne uwarunkowania prawne i metodologiczne, musi spełniać cechy obszaru objętego planem zagospodarowania przestrzennego.

W sposób szczególny potraktowano miasto Poznań, które zostało przeanalizowane jedynie jako jedna z gmin mających stanowić obszar metropolitalny, a tym samym nie było badane pod względem cech charakterystycznych dla miast metropolitalnych.

Bez wątpienia powyższe zasady i założenia, ustalone w kontekście celu delimitacji, były wyróżnikiem tej procedury od innych, opisanych w literaturze metod określania granic regionów. Forma planu zagospodarowania przestrzen-

¹ Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 647).

² Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012 (przyjęta Uchwałą Nr 239/2011 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. opublikowana w M.P. z 27 kwietnia 2012 r. poz. 252).

nego i jego prawne implikacje ograniczają możliwość stosowania innych, poprawnych i alternatywnych metodach delimitacyjnych.

Dla tak określonych warunków procedury delimitacyjnej przyjęto trzy podstawowe grupy kryteriów statystycznych i funkcjonalnych: społeczno-gospodarcze, dostępności komunikacyjnej i środowiska przyrodniczego. W sferze społecznej i gospodarczej przebadano: potencjał demograficzny oraz zachodzące procesy demograficzne, rynek pracy, poziom życia mieszkańców, aktywność gospodarczą gmin z uwzględnieniem kapitału zagranicznego, poziom obsługi biznesu oraz przekształcenia rolniczej przestrzeni produkcyjnej³. Dostępność komunikacyjną wyrażono izochroną dojazdu do centrum metropolii: 30 środkami komunikacji zbiorowej, 60 dojazdu środkami komunikacji indywidualnej i odniesiono względem odległości 10, 30 i 50 km od centrum metropolii. W przypadku kryterium środowiska przyrodniczego wykonano badanie przebiegu granic przyrodniczych struktur przestrzennych na podstawie układu zlewniowego, systemu przyrodniczego oraz fitokompleksów krajobrazowych a także dokonano waloryzacji środowiskowej⁴.

Cechy przyjęte w sferach społecznej i gospodarczej zostały przebadane w dwóch aspektach. Po pierwsze, przedstawiono je w rozróżnieniu na tereny miast i tereny wiejskie, w podziale na pięć klas. Takie przedstawienie cech po-

³ Wskaźniki statystyczne wykorzystane do analizy społeczno-gospodarczej:

- gęstość zaludnienia (GUS, 2003),
- dynamika zmian liczby ludności w latach 1996–2003 (GUS),
- saldo migracji ludności w latach 1996–2003 (GUS),
- dynamika przyrostu liczby mieszkań w latach 1996–2003 (GUS),
- udział ludności utrzymującej się ze źródeł pozarolniczych w liczbie ludności ogółem (GUS, 2002),
- udział ludności utrzymującej się ze źródeł pozarolniczych w liczbie ludności pracującej (GUS, 2002),
- liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego na 1000 mieszkańców (GUS, 2003),
- dynamika zmian liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego w latach 1996–2003 (GUS),
- liczba podmiotów gospodarki narodowej w sektorze prywatnym na 1000 mieszkańców (GUS, 2003),
- dynamika zmian liczby przedsiębiorstw prywatnych (bez spółek z udziałem kapitału zagranicznego) w latach 1996–2003 (GUS),
- liczba zatrudnionych w usługach rynkowych (GUS, 2003),
- liczba podmiotów gospodarki narodowej działających w pośrednictwie finansowym, obsłudze nieruchomości i firm, nauce, handlu i naprawach oraz hotelach i restauracjach (GUS, 2003),
- powierzchnia użytków rolnych (GUS, 2003 r.),
- zmiana w użytkowaniu gruntów – powierzchnia użytków rolnych w latach 1996–2003 (GUS),
- odsetek gospodarstw rolnych i działek rolnych o powierzchni do 2 ha (GUS, 2002).

⁴ Wskaźniki statystyczne wykorzystane dla analizy przyrodniczej:

- procentowy udział powierzchni objętych formami ochrony przyrody w gminach (GUS, 2003),
- wskaźnik lesistości w gminach (GUS, 2003),
- procentowy udział powierzchni gruntów kwalifikujące się do zalesień (GUS, 2000),
- waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej (GUS, 2003),
- procentowy udział powierzchni trwałych użytków zielonych w gminach (GUS, 2003).

zwoliło na ocenę ich relacji pomiędzy miastami a terenami wiejskimi. Po drugie, porównano osiągnięte wartości ze średnią dla województwa i dla powiatu poznańskiego. Gminy zostały zakwalifikowane do jednego z trzech przedziałów: poniżej średniej województwa, pomiędzy średnią województwa i powiatu poznańskiego, powyżej średniej powiatu poznańskiego.

Ostatecznie dla sfery społeczno-gospodarczej wykonano syntezę przebadanych cech w odniesieniu do średniej dla powiatu poznańskiego i województwa, co pozwoliło na określenie obszaru metropolitalnego w województwie jako regionu o wyjątkowo wysokich wartościach badanych cech.

Dostępność komunikacyjną przedstawiono natomiast w ujęciu przestrzennym, określając izochrony dostępności od centrum metropolii, a następnie wykonano syntezę badanego zjawiska i wskazano gminy, które spełniały warunki bardzo dobrej dostępności do miasta centralnego.

Sferę środowiska przyrodniczego poddano analizie statystycznej wybranych elementów środowiska przyrodniczego oraz wskazano przebieg granic przyrodniczych obszarów funkcjonalnych. Ze względu na zastosowanie mierników funkcjonalnych oraz subiektywną ocenę ich znaczenia dla obszaru metropolitalnego przyjęto, że sfera środowiska przyrodniczego będzie stanowić element uzupełniający procedury delimitacji. Badanie środowiska przyrodniczego miało na celu wskazanie terenów korzystnych dla rozwoju obszaru metropolitalnego przy zachowaniu ciągłości i jakości środowiska przyrodniczego.

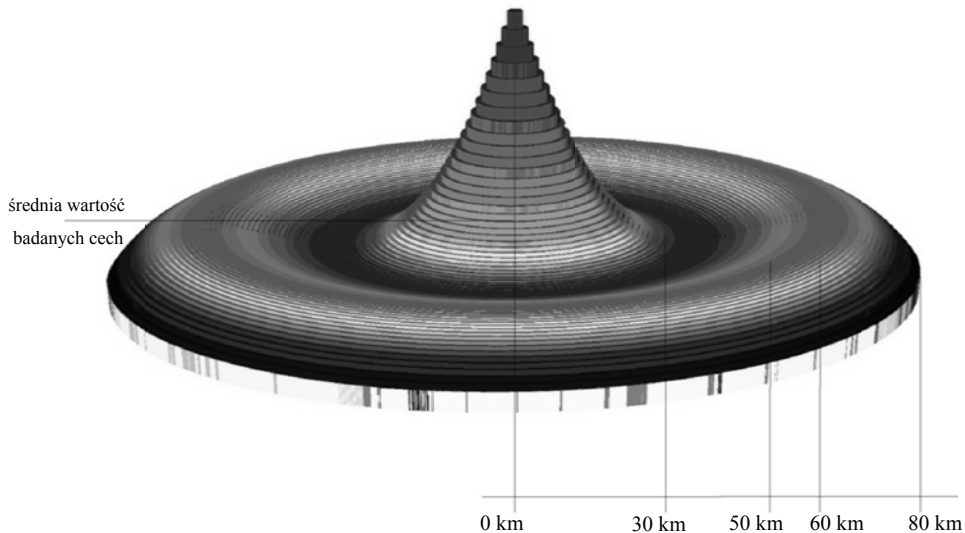
Przeprowadzone badanie dla obszaru analiz, zarówno w ujęciu statycznym, jak i dynamicznym, potwierdza aktywny rozwój większości gmin podpoznańskich. Szczególnie widoczne jest to w przeanalizowanych sferach społecznej i gospodarczej. Zmiany w sferze społecznej w pierwszej kolejności informują o zachodzących procesach metropolizacji obszaru. Analiza migracji stałych wskazuje na występowanie silnego zjawiska suburbanizacji. Potwierdza to znaczny odpływ ludności Poznania przy jednoczesnym wysokim dodatnim saldzie migracji gmin otaczających miasto. Gminy sąsiadujące z Poznaniem, jako jedyne w obszarze analiz, wyróżniają się wysokim udziałem usług wyższego rzędu, a także znaczną liczbą spółek z udziałem kapitału zagranicznego i podmiotów gospodarki narodowej sektora prywatnego. Pozwala to na wniosek, że powiązania funkcjonalno-przestrzenne na poziomie lokalnym między metropolią a jej bezpośrednim zapleczem są silne i wieloaspektowe. Jednocześnie przeprowadzone analizy potwierdzają niejednorodność badanego obszaru. Trójwymiarowa interpolacja wartości badanych cech społeczno-gospodarczych pokazała dominację gmin powiatu poznańskiego – wartości badanych cech dla gmin powiatu poznańskiego są najwyższe w badanym obszarze. Zjawiskami charakterystycznymi dla analizowanego obszaru są: teren depresji cech charakterystycznych dla obszarów metropolitalnych, który okala powiat poznański, oraz wyraźny wzrost badanych cech na obszarze miast powiatowych. Czytelna jest zatem koncentracja cech metropolitalnych w strefie centralnej i miastach powiatowych, przy równoczesnym ich deficycie w pozostałej części analizowanego obszaru.

Tak przygotowaną analizę poszerzono o próbę estymacji modelu, przedstawiającego matematyczne ujęcie badanego zjawiska. Dla rozkładu zjawiska oszacowano funkcję trendu wykładniczego trzeciego stopnia, która opisuje rzeczywisty rozkład cech. Na tej podstawie można przyjąć teoretyczne założenie, że granice Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego powinny kształtować się w odległości ok. 30 km od centrum Poznania, ponieważ w tym miejscu następuje wyraźne wypłaszczenie linii wykresu. Gminy położone poza punktem 30 km notują już zdecydowanie niższe wartości cech badanych. Postępując jednak dalej, można zauważyć niewielki wzrost wartości w strefie 50–60 km od Poznania – to obszar występowania miast powiatowych, które jako silne jednostki miejskie powodują wzrost średnich wartości badanych cech. Trzeba jednak podkreślić, że poza tymi miastami, tereny wiejskie nie wykazują już wysokich wartości analizowanych cech.

Uzyskane wyniki badań delimitacyjnych pozwalają podzielić gminy na cztery zasadnicze grupy. Pierwsza to gminy położone najbliżej Poznania o najwyższych badanych wskaźnikach. Druga grupa to gminy, które są położone w odległości 30–50 km, mające stosunkowo skupiony rozkład, charakteryzujące się niskimi wartościami badanych wskaźników. Trzecia grupa to gminy miast powiatowych z wyraźnie wyższymi wartościami badanych cech niż otaczające je tereny gmin wiejskich. Ostatnia grupa to gminy położone najdalej od Poznania w badanym obszarze. Są to gminy o najniższych wartościach badanych cech.

Po przeanalizowaniu przyjętych kryteriów, zgodnie z przedstawionymi założeniami można przyjąć następujące przybliżenie delimitacyjne – do Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego zostały zaliczone jednostki osadnicze czterech poniższych grup:

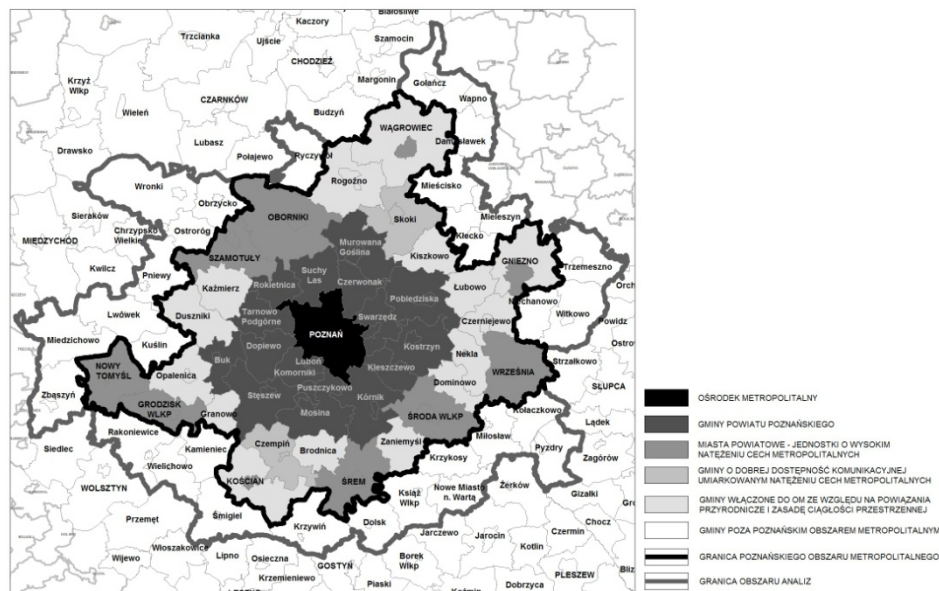
1. Gminy powiatu poznańskiego. Są to gminy znajdujące się maksymalnie w odległości 25 km od centrum metropolii, o bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej. Natężenie badanych cech społeczno-gospodarczych na tym obszarze jest bardzo silne. Koncentruje się tutaj aż 43% wartości analizowanych cech całego obszaru analiz.
2. Miasta powiatowe (Szamotuły, Oborniki Wlkp., Wągrowiec, Gniezno, Września, Środa Wielkopolska, Śrem, Kościan, Grodzisk Wielkopolski, Nowy Tomyśl). Jednostki te ze względu na znaczny udział cech społeczno-gospodarczych i ze względu na ważne miejsce, jakie zajmują w hierarchii sieci osadniczej, będą stanowić zewnętrzny pierścień miast obszaru metropolitalnego. Miasta te wyróżniają się wysokimi wskaźnikami cech przebadanych w sferze gospodarczej, w szczególności dla sektora usług wyższego rzędu, gdzie wartości badanych cechy znacznie przekraczają średnią dla powiatu poznańskiego, przyjętą jako odniesienie porównawcze. Niezwykle istotne są też relacje funkcjonalno-przestrzenne obserwowane w takich aspektach jak codzienne migracje czy dostępność komunikacyjna.

Rysunek 1. Trójwymiarowy model rozkładu cech metropolitalnych POM

Źródło: opracowanie własne.

3. Gminy: Skoki i Czempień wykazujące się umiarkowanym natężeniem cech metropolitalnych oraz dobrą dostępnością komunikacyjną. Gmina Skoki wyróżnia się dodatnim wysokim saldem migracji, a miasto cechują wysokie wskaźniki sfery gospodarczej. W gminie Czempień głównie miasto wykazuje się znacznym natężeniem cech społeczno-gospodarczych. Bardzo dobra, wyrażana czasem dojazdu do metropolii, półgodzinna dostępność komunikacyjna, zarówno komunikacją indywidualną, jak i zbiorową kolejową, zdecydowała ostatecznie o włączeniu gminy do obszaru metropolitalnego. Obie gminy zostają włączone do obszaru metropolitalnego również ze względu na zasadę ciągłości przestrzennej.
4. Gminy: Duszniki, Kaźmierz, Rogoźno, Kiszkowo, Łubowo, Czarniejewo, Nekła, Dominowo, Zaniemyśl, Brodnica, Granowo, Opalenica zostały włączone do obszaru metropolitalnego ze względu na powiązania przyrodnicze i zasadę ciągłości przestrzennej. Ze względu na gospodarowanie wodami podziemnymi (granica poznańskiego dorzecza Warty stanowiła główne kryterium przyrodnicze) włączono do obszaru metropolitalnego gminy: Duszniki, Kaźmierz, Łubowo, Zaniemyśl, Brodnica, Granowo. Pozostałe gminy zostają włączone do POM na zasadzie ciągłości przestrzennej. W tej grupie znajdują się również gminy wiejskie: Wągrowiec, Kościan i Gniezno, stanowiące dopełnienie przestrzenne gmin miejskich miast powiatowych włączonych do POM w grupie drugiej.

Rysunek 2. Granice Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego

Źródło: opracowanie własne.

Ostatecznie zdelimitowany obszar metropolitalny obejmuje 45 gmin, w tym Poznań. Powierzchnia obszaru wynosi 6205 km² (20,8% powierzchni województwa). W 2006 r. zamieszkiwało go 1326,9 tys. osób, co stanowiło 39% liczby ludności województwa. Gęstość zaludnienia wyniosła 214 os/km², przy średniej gęstości dla województwa wynoszącej 112 os/km² (GUS, 2007).

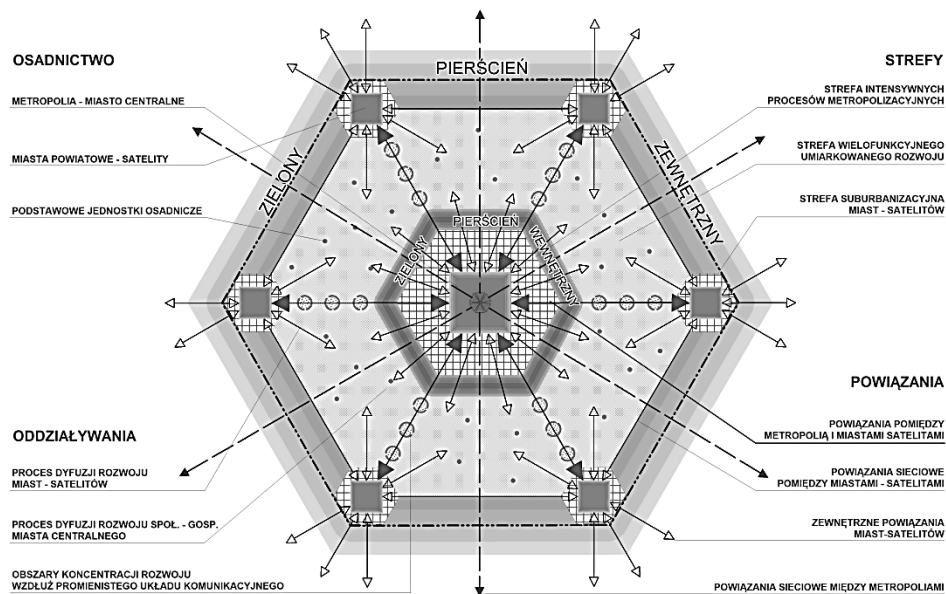
Obszar metropolitalny jest wewnętrznie zróżnicowany. W obszarze można wyróżnić rdzeń, charakteryzujący się silnymi zjawiskami metropolitalnymi (powiat poznański), i strefę zewnętrzną, ze znacznym udziałem użytków rolnych i obszarów cennych przyrodniczo, które w istotny sposób ograniczają możliwości zurbanizowania i rozwoju społeczno-gospodarczego. Tereny strefy zewnętrznej stanowią zaplecze dla rozwoju funkcji rekreacyjnej i bufor na styku sfer środowiska przyrodniczego i terenów intensywnej antropopresji.

Ostateczny kształt Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego spełnia przyjęte założenia delimitacyjne i wiernie opisuje związki funkcjonalno-przestrzenne oraz ujmuje jako całość ważniejsze struktury przyrodnicze, których przecięcie granicami POM ograniczyłoby możliwości planowania zrównoważonego rozwoju przestrzennego.

2. OCENA METODY DELIMITACJI W KONTEKŚCIE PROJEKTU PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO POZNAŃSKIEGO OBSZARU METROPOLITALNEGO

Dla tak zdelimitowanego obszaru metropolitalnego opracowano projekt planu zagospodarowania przestrzennego. Plan jest jednym z narzędzi realizacji polityki przestrzennej samorządu województwa wielkopolskiego. Wskazuje zasady tworzenia spójnej polityki przestrzennej w celu budowania przewagi konkurencyjnej Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego, przy jednoczesnym zachowaniu zrównoważonych struktur przestrzennych.

Za jedną z najważniejszych podstaw konstruowania kierunków zagospodarowania przestrzennego uznano sformułowanie teoretycznego modelu rozwoju przestrzennego Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego. Ze względu na specyfikę obszaru oraz charakterystyczną dla Wielkopolski, zrównoważoną sieć osadniczą, możliwe było wykorzystanie w tym celu teorii centralności ośrodków (Christaller, 1933). Teoria ta opiera się na twierdzeniu, że rozmieszczenie miejscowości w przestrzeni i wzajemne ich powiązania oraz relacje są zależne od pełnionych przez nie funkcji (Malisz, 1966). Znajduje to potwierdzenie w Poznańskim Obszarze Metropolitalnym.

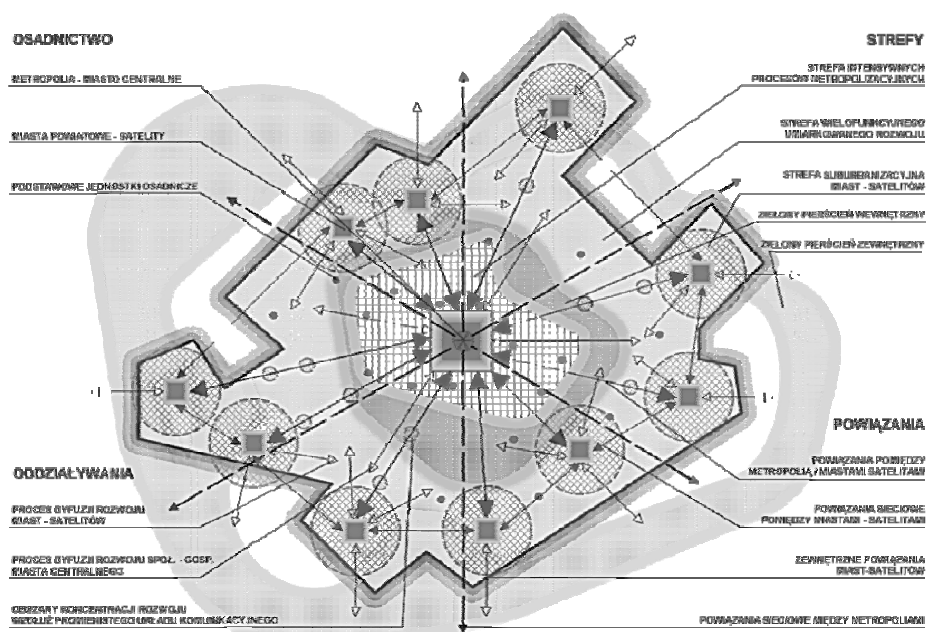
Rysunek 3. Teoretyczny model rozwoju obszaru metropolitalnego

Źródło: opracowanie własne.

Przyjęto, za prof. W. Czarneckim (Czarnecki, 1964), że model rozwoju przestrzennego POM będzie miał charakter układu konstelacyjnego, w którego skład wchodzi: Poznań, jako metropolitalne miasto centralne, miasta powiatowe, będące satelitami metropolii, oraz podstawowe jednostki osadnicze. Tak

zdefiniowane elementy systemu zawierają się: w strefie intensywnych procesów metropolizacyjnych, strefie suburbanizacji miast satelitów, strefie wielofunkcyjnego umiarkowanego rozwoju oraz obszarach koncentracji rozwoju wzdłuż promienistego układu komunikacyjnego. Elementami uzupełniającymi, które będą konstytuowały docelową strukturę przestrzenną POM, są zielone pierścienie – zewnętrzny i wewnętrzny. Zielone pierścienie, z jednej strony są tzw. zielonymi płucami Obszaru Metropolitalnego, z drugiej będą stanowić rozpoznawalną przestrzennie granice rozwoju urbanizacji i mogą się przyczynić do ograniczenia zachodzącego procesu suburbanizacji. Oddziaływania między elementami systemu zostały określone jako powiązania sieciowe między Poznaniem a metropoliami krajowymi i europejskimi oraz powiązania sieciowe pomiędzy satelitami i miastem metropolitalnym oraz między miastami satelickimi. Dodatkowo, ze względu na specyfikę systemu obszaru metropolitalnego oraz procesy przestrzenne i społeczno-gospodarcze wskazano w modelu obszary dyfuzji rozwoju społeczno-gospodarczego miasta centralnego oraz dyfuzji rozwoju miast-satelitów.

Rysunek 4. Model rozwoju Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego

Źródło: opracowanie własne.

Modelowy układ obszaru metropolitalnego stanowił podstawę wyznaczenia kierunków zagospodarowania przestrzennego. Projekt planu zagospodarowania przestrzennego Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego zawiera szczegółowe rozwiązania dotyczące rozwoju zintegrowanego systemu komunikacji zbiorowej, polityki ochrony krajobrazu, tworzenia spójnego systemu ochrony przyro-

dy, polityki rozwoju urbanistycznego miast i wsi oraz wielu innych ważnych i szczegółowych zagadnień. Przeprowadzona delimitacja pozwoliła na optymalizację planowania struktury przestrzennej obszaru metropolitalnego. Możliwe było wyznaczenie ciągłej i zwartej struktury zielonych pierścieni w celu zwiększenia terenów aktywnych biologicznie, ochrony terenów rolniczych oraz ograniczenia presji urbanizacyjnej na tereny otwarte. Ponadto w zdelimitowanym obszarze zaprojektowany rozwój komunikacji, w oparciu o model pierścieniowo-pasmowy, umożliwi sprawne funkcjonowanie obszaru metropolitalnego. Drogi w układzie pierścieniowym, zapewniające rozprowadzenie ruchu w centrum oraz na terenach podmiejskich, zapewniające spójność obszaru metropolitalnego, zostały w całości ujęte w wyznaczonych granicach Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona na podstawie przyjętych założeń i zasad delimitacja Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego ujęła kompleksowo zjawiska charakterystyczne dla obszarów metropolitalnych. W granicach obszaru metropolitalnego znalazły się w całości najważniejsze powiązania funkcjonalne i przestrzenne. Dzięki temu można było wdrożyć ujęcie systemowe jako najlepszy rodzaj organizacji przestrzeni i potraktować obszar metropolitalny jako terytorialny system społeczny (Chojnicki, 1999).

Delimitacja obszaru metropolitalnego nie może ograniczać się wyłącznie do analizy statystycznego stanu istniejącego badanego obszaru. Dowiódł tego sporządzony projekt planu zagospodarowania przestrzennego Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego. Wyznaczanie granic obszarów funkcjonalnych dla celów planowania przestrzennego musi uwzględniać, obok danych opisujących stan przestrzeni i procesów wpływających na jej przeobrażenia, istniejące oraz przyszłe powiązania funkcjonalne i ujmować w całości ważne dla rozwoju obszaru metropolitalnego struktury przestrzenne.

LITERATURA

- Bank Danych Regionalnych, Urząd Statystyczny we Wrocławiu, Ośrodek Banku Danych Regionalnych, 1995–2009 Główny Urząd Statystyczny, [online]: http://www.stat.gov.pl/bdr_s/app/strona.indeks.
- Chojnicki Z. (1999), *Podstawy metodologiczne i teoretyczne geografii*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Christaller W. (1933), *Die zentralen Orte in Suddeutschland*, Gustav Fischer, Jena.
- Czarnecki W. (1964), *Planowanie miast i osiedli, tom VI, Region miasta*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa–Poznań.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012 (przyjęta Uchwałą Nr 239/2011 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. opublikowana w M.P. z 27 kwietnia 2012 r. poz. 252).
- Malisz B. (1966), *Zarys teorii kształtowania układów osadniczych*, Arkady, Warszawa.

Markowski T., Marszał T. (2006), *Metropolie. Obszary metropolitalne. Metropolizacja. Problemy i pojęcia podstawowe*, Polska Akademia Nauk Komitet Przestrzennego Zagospodarowania kraju, Warszawa.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 647).

DELIMITATION OF THE POZNAŃ METROPOLITAN AREA. FROM AN IDEA TO A PLAN

A b s t r a c t. In order to delimit a territorially cohesive area, four methodological principles were adopted: immediate neighbourhood, continuity, compactness and separation. Three basic groups of delimitation criteria were established: socio-economic, accessibility and the natural environment. In a statistical and dynamic approach, the research conducted for the area confirmed active growth of the majority of communes in the vicinity of the city of Poznań. The ultimate shape of the metropolitan area fulfils the adopted delimitation assumptions and rather faithfully describes the functional and spatial relations; it also captures as a whole the more significant natural structures. If the limits of the Poznan Metropolitan Area crossed these structures they would circumscribe the opportunities of planning sustainable spatial development. For the metropolitan area defined in this way, a draft of the spatial plan was developed. The Plan is one of the tools of administering the spatial policy of Wielkopolska province.

K e y w o r d s: metropolitan area, Poznan Metropolitan Area, delimitation, spatial planning, regional planning.